

Переклад як засіб формування радянського канону світової літератури: ідеологічний аспект

У статті розглянуто ідеологічні чинники перекладу як засобу формування канону світової літератури в СРСР. Оскільки художню літературу використовували як засіб ідеологічного впливу, критеріями відбору творів для перекладу слугували і художні якості, і ідеологічні. Найчастіше публікували переклади творів авторів, які критично змальовували буржуазне суспільство або відкрито декларували свої соціалістичні / комуністичні погляди й симпатії до СРСР, а також твори класичних і ідеологічно нейтральних авторів. Перекладений текст підлягав і політичному, і пуританському цензуруванню, у процесі якого вихоплювали фрагменти тексту, використовували лексичні заміни, парафрази, стилістичну нейтралізацію, вилучали або замінювали окремі образи, (де)ідеологізувати текст, щоб узгодити з радянською ідейно-естетичною концепцією. Ідеологічна адаптація перекладу була також спрямована на наближення творів світової літератури до радянського дискурсу (через маніпулювання ідеологемами для створення явної інтертекстуальності між радянськими і перекладеними творами). Оскільки русифікація використовувалася як засіб культурної колонізації, радянський канон світової літератури формувався передусім за допомогою перекладів російською мовою; цензурна система забезпечувала єдність загальних ідейно-естетичних характеристик, складників змісту та стилістичних ознак художнього твору в перекладах мовами інших народів СРСР.

Ключові слова: художній переклад, ідеологічно мотивована асиметрія, адаптація, цензура, канон світової літератури, радянський дискурс.

Постановка наукової проблеми та її значення. Переклад завжди був і є місцем взаємодії різних культур; він був і залишається точкою зіткнення ідеологій. Розгляд ідеологічного аспекту перекладу останніми десятиліттями став одним із пріоритетних напрямів розвитку перекладознавства й набуває особливого значення в дослідженнях історії перекладу пострадянських республік, адже в Радянському Союзі доцільність і методи перекладу визначалися насамперед ідеологічними чинниками. Радянський канон світової літератури формувався з урахуванням і літературної цінності творів, і ступеня їх відповідності радянській ідеології. Однак ідеологічні чинники перекладу й ступінь ідеологічно мотивованої асиметрії радянських перекладів на сьогодні недостатньо досліджені і настільки недооцінені в пострадянському просторі, що цензуровані й ідеологічно адаптовані переклади перевидаються і сьогодні як повноцінні й навіть використовуються літературознавцями як матеріал дослідження (еквівалент оригіналу).

Аналіз досліджень цієї проблеми. Ідеологічному аспекту перекладу в Україні приділяють увагу провідні українські перекладознавці Р. Зорівчак [4], Л. Коломієць [6], М. Стріха [13]. На значущості ідеологічних чинників для перекладу художньої літератури в Радянському Союзі наголошують сучасні зарубіжні дослідники, зокрема К. Кларк [15], М. Такс Чолдін [17], С. Шеррі [16]. Утім ідеологічна адаптація перекладу як засіб формування радянського канону світової літератури на сьогодні належним чином не вивчена.

Мета та завдання статті. Мета розвідки – розглянути ідеологічні чинники перекладу в СРСР як засобу формування канону світової літератури. Досягнення означеної мети включає виконання таких завдань: 1) проаналізувати критерії відбору творів світової літератури для перекладу в СРСР; 2) вивчити причини, способи й наслідки ідеологічно мотивованої асиметрії радянських перекладів творів іноземних літератур; 3) установити роль ідеологічної адаптації перекладу в СРСР у процесі формування канону світової літератури. Об'єкт аналізу – специфіка художнього перекладу як засобу формування радянського канону світової літератури. Предмет вивчення – ознаки оригінальних текстів, що спричинювали їх включення /не включення до канону та ідеологічну адаптацію перекладів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Процес формування літературної репутації художнього твору, на думку І. Коханської, передбачає взаємодію цілої низки конститuentів: «1) успіх чи невизнання автора (твору) сучасниками; 2) гучність та ефектність авторської заявки; 3) підтримка автора (твору) офіційною владою, впливовими суспільними колами, засобами масової інформації; 4) підтримка автора (твору) літературним середовищем; 5) рекламна

стратегія та статус видавця; 6) актуальність певного художнього феномену (доробку загалом); 7) самоідентифікація автора; 8) художні якості твору (доробку загалом) та ін.» [7, с. 8]. У Радянському Союзі всі ці конституенти, крім самоідентифікації автора, визначалися ідеологічними чинниками, адже навіть художні якості творів розглядалися крізь призму відповідності радянській естетичній концепції.

Якщо проаналізувати список перекладів з іноземних мов у «Щорічнику книги СРСР» (видавали з 1927 р.), очевидним стає те, що в СРСР формувалася власний канон світової літератури, і критерієм відбору творів для перекладу слугувала не тільки (а інколи і не стільки) художня цінність, а й доцільність перекладу тексту в ідеологічному аспекті, а саме: 1) особистість автора, тобто його лояльність до радянського режиму та відповідність його творчості й навіть особистих поглядів радянській ідеології; 2) відповідність ідейного навантаження твору комуністичній ідеології; 3) «моральна чистота» твору, тобто відсутність або, принаймні, обмежене використання вульгаризмів, описів сексуальних відносин тощо.

Щодо особистості автора, критичне ставлення зарубіжного літератора до радянської ідеології або будь-яких реалій радянського суспільства унеможливило оприлюднення його творів у СРСР (саме тому невідомими для загалу залишалася творчість нобелівського лауреата А. Кестлера, всесвітньовідомого Дж. Орвелла та ін.)¹. Крім поглядів автора, його етнічна належність та громадянство могли спричинити заборону на публікацію чи навіть вилучення вже опублікованих творів. У зв'язку з «охолодженням відносин між СРСР і Албанією Головліт (*Головним управлінням у справах літератури та видавництва – Н. Р.*) видали наказ № 43 від 30.01.1962 р. щодо вилучення книг сучасних албанських авторів і книг про сучасну Албанську Народну Республіку (так, збірка «Албанские поэмы» у перекладі Д. Самойлова, видана в московському «Видавництві іноземної літератури» 1950 р., була вилучена з бібліотек і книготорговельної мережі відповідно до зазначеного наказу 1962 р. і повернена лише 1991 р.) [2]. Переклади творів ізраїльських авторів публікували в СРСР лише в короткий період «потепління» радянсько-ізраїльських відносин – у 1963–1967 рр. з'явилося п'ять видань.

Як свідчить «Щорічник книги СРСР», публікувалися насамперед твори класиків (наприклад, Дж. Г. Байрон, Й. В. Гете, В. Шекспір) та письменників XIX–XX ст., які критично змальовували «буржуазне суспільство» (Дж. Голсуорсі, В. Гюго, Ч. Діккенс, Т. Драйзер) або ж відкрито декларували свої соціалістичні/комуністичні погляди (М. Вілсон, Дж. Лондон, Дж. Б. Шоу). Майже щороку в різних видавництвах країни виходили друком також переклади популярних у світі творів, ідеологічно нейтральних, зокрема Г. Веллса, А. К. Дойля, О. Дюма, Т. Майн Ріда, В. Скотта. Популярними були твори «друзів Радянського Союзу» М. Андерсена-Нексе, Дж. Ліндсея, К. Причард, Р. Роллана, Лу Сіня. Залежно від загального політичного клімату змінювався ступінь обмежень у сфері перекладу; найсуворішими були обмеження, починаючи з другої половини 1930-х до середини 1950-х. Наприклад, 1945 р. було надруковано 9658 найменувань книг різного характеру, і всього 21 твір іноземних авторів (у перекладі російською). Ці переклади можна умовно поділити на чотири групи. Перша включає ідеологічно нейтральні класичні водевілі Е. Лабіша й оповідання Е. По. Другу групу складають твори, що критично змальовують життя буржуазного суспільства (вибрані твори Вольтера, Б. Гарта, Дж. Голсуорсі, Е. Золя, Г. Лаусона, Дж. Лондона, Г. де Мопассана, Б. Пруса, М. Твена). До цієї групи доцільним видається додати й переклад комедії В. Шекспіра «Два Веронца» (твір вважають першим і найслабшим із шекспірових драматичних творів, проте містить співзвучне радянській ідеології протиставлення вичурних, непостійних, комічних аристократів їх простим, але мудрим і дотепним слугам; це протиставлення яскраво відтворене в перекладі із широким застосуванням відповідних стилістичних засобів). Третю групу склали антифашистські твори (переклад повісті Франтішека Лангера «Дети и кинжал», повісті Дж. Б. Прістлі «Затемнение в Грэтли. Повесть о военном времени и для военного времени»). У четверту групу можна умовно об'єднати іноземних авторів-комуністів, що іммігрували до СРСР (Белу Балажа, Йоганнеса Р. Бехера, Фрідріха Вольфа, Ондру Лисогорського) та пропагандиста радянської ідеології і літератури китайського письменника Лу Сіня. Отже, привертає увагу суто ідеологічні мотиви відбору творів для перекладу. Такі суворі обмеження можна пояснити, звісно, перебуванням країни в стані війни. Утім повоєнний час не приніс значного послаблення ідеологічного тиску; як зазначає Р. Орлова, «Американська література в

¹ Докладніше див. статтю «Не-особи» радянського перекладу» [11].

першому повоєнному десятиріччі нараховувала три імені: Теодор Драйзер, Говард Фаст, Мітчел Вілсон» [8, с. 5]. Поступово кількість перекладів творів іноземних літератур, що публікували в СРСР, зростала (у 1960-х та 1970-х приблизно п'ятисот творів щороку й до вісімсот у 1980-х), але заборона певних жанрів, авторів, творів та видів інформації в перекладених текстах існувала до кінця 1980-х.

Отже, у Радянському Союзі формувалася власний канон світової літератури. На щастя, неможливо було просто заборонити всі твори, що дисонували з панівною ідеологією, так, щоб це не набуло розголосу й не стало об'єктом критики з боку Заходу. Останній фактор урахували і радянські партійні ідеологи, і працівники видавництва. Саме тому велику кількість перекладів зарубіжної літератури публікували в цензурованому вигляді, де елементи, що суперечили панівній ідеології, замінювали на нейтральні, чи навіть протилежні за значенням, або вилучалися (на рівні слова, словосполучення, стилістичного прийому, речення або більшого фрагмента тексту). Так, у перекладах російською (Н. Волжиної та Є. Калашнікової, 1968) та українською (М. Пінчевського, 1981) роману Е. Гемінґвея «For Whom the Bell Tolls» чимало вилучень і замінь, як зазначає І. Коханська, «купюванням ідеологічного, релігійного та морально-етичного контексту роману, коштом якого твір наближався до радянського світобачення, деформовано не лише зміст окремих епізодів, а й завдано шкоди художньому образу роману загалом, що виправдовує означення текстів «По ком звонит колокол» та «По кому подзвін» як *адаптації* «For Whom the Bell Tolls» (*виділення наше* – Н. П.) [7, с. 23]. С. Шеррі демонструє, як через вилучення з російськомовного перекладу роману А. Сінклера «Dragon's Teeth» означень етнічної належності головних героїв (євреїв) основну тему роману – переслідування єврейського народу – повністю вилучено. Як наслідок, у перекладі Д. Горбова й В. Курелли етнічні причини переслідування людей нацистами підміняються майновими, а роман «стає узагальненим викриттям нацистської Германії, описом лише політичного, а не етичного аспекту системи» (*переклад наш*. – Н. П.) [16, с.188].

Для перекладів великої кількості художніх творів характерні також значні перекручення, спричинені пуританським цензуруванням тексту¹. Одним із яскравих прикладів перекрученого сприйняття художнього твору внаслідок такого цензурування тексту перекладу й викривленої інтерпретації (через ідеологічні причини) без урахування широкого контексту особистості автора та фактів його біографії є літературна репутація роману О. Вайлда «Портрет Доріана Ґрея». Роман, що змальовує, між іншим, гомосексуальні любовні стосунки, у перекладах російською М. Абкіної (1960) та українською (Р. Доценка, 1968) набув статусу твору для дітей і сьогодні ще входить до шкільної програми зі світової літератури [10].

Говорячи про специфіку перекладу як засобу формування радянського канону світової літератури, не можна оминати явище підсилення певних стилістичних ознак оригіналу у перекладі – т. зв. «оживляж»; найчастіше його прояви можна спостерігати в перекладах американської прози перекладачів школи І. Кашкіна (Н. Волжиної, Н. Галь та ін.) та Р. Райт-Ковальнової. А. Бурак уважає, що тенденція до такої стилістичної адаптації спричинила появу «радянського канонічного стилю американської прози» в перекладах російською мовою; тенденція, що виникла у 1930-ті, лише посилилась у російському перекладі після розпаду СРСР. Конкретними засобами такого стилістичного підсилення в перекладі слугують: 1) підсилення ступеня виявлення емоції; 2) підсилення оцінності; 3) зміна функціонального регістру слова; 4) зміна локальних, темпоральних або соціальних характеристик слова; 5) зміна частотності використання слова в оригіналі; 6) потурання очікуванням читачів [14, с.101]. Цікаво, що серед сучасних російських дослідників і перекладачів переважає однозначно позитивна оцінка такої адаптації, що перекручувала стилістичні ознаки оригіналу заради відповідності радянській естетичній концепції. Так, аналізуючи у своїй дисертації переклад роману Дж. Д. Селінджера «Catcher in the Rye» Р. Райт-Ковальнової, Д. Петренко зазначає, що перекладачка «виконала велику роботу над текстом роману, застосувала численні засоби евфемізації для підвищення стилістичного забарвлення тексту» [9, с.11]. Однак численні вилучення і заміни зниженої лексики нейтральною призвели до спотворення мовного образу головного героя роману й перекручення стилістичних ознак оригіналу в перекладі.

¹ Докладніше див.: «Секса у нас нет»: пуританська цензура в радянському художньому перекладі [10].

Окрім переробки тексту перекладу згідно з радянською ідейно-естетичною концепцією, мала місце ідеологічно мотивована адаптація перекладів для штучного включення цих творів до радянського дискурсу. Так, С. Шеррі наводить приклади додавань, які штучно наближали перекладені тексти до радянського дискурсу завдяки створенню інтертекстуальності між перекладом і загальновідомими в СРСР оригінальними творами радянської літератури [16, с. 239]. У текстах перекладів наявні також численні маніпулювання радянськими ідеологемами (наприклад боротьба, буржуазія, вождь, народ, революція, робочий), щоб наблизити ці твори до радянського дискурсу. Так, ідеологеми, які використовував автор оригіналу в «неортодоксальному» значенні, підлягали вилученню або заміні; у деяких перекладах спостерігається, навпаки, ідеологізація тексту через уведення ідеологем, яких немає в оригінальному тексті. Отже ідеологічно мотивована асиметрія радянських перекладів порівняно з оригіналами була спричинена не лише вилученням з перекладів матеріалів, що не відповідали радянській ідейно-естетичній концепції, а й додаванням елементів, що наближали перекладений текст до радянського дискурсу.

Говорячи про канон світової літератури, доцільно приділити увагу якісному складу 200-томного видання «Библиотека всемирной литературы» (1967-1977). Для видання характерні: 1) ідеологічний підхід до відбору авторів і творів (до видання не було включено «ідеологічно ворожих» творів таких всесвітньо відомих авторів, як Г. Гессе, Дж. Джойс, А. Камю, Ф. Кафка, М. Пруст, Е.-М. Ремарк, Ж.-П. Сартр, Ф. С. Фітцджеральд та ін.); 2) ознаки політичного й пуританського цензурування перекладених текстів; 3) домінування російської літератури (твори російських авторів склали 42 томи).

У полікультурному просторі СРСР російська мова мала статус мови міжнародного спілкування, а русифікацію використовували як засіб культурної колонізації, тому стратегії розвитку перекладу російською мовою і мовами інших національностей дещо відрізнялися. Російську мову використовували для забезпечення культурної взаємодії між народами в складі Радянського Союзу й була пріоритетною при перекладі зарубіжної літератури. Порівняльний аналіз історії радянського перекладу творів провідних зарубіжних авторів показує, що переклади російською мовою часто випереджали появу перекладу мовами інших радянських республік, інколи на кілька десятиліть (наприклад, переклад роману Дж. Д. Селінджера «The Catcher in the Rye» російською мовою було вперше видано 1965 р., а українською – лише 1984-го; появу перекладів творів Е. Гемінгвея українською від публікацій російськомовних версій відділяють десятиліття). Симптоматично, що західні дослідники «радянського» перекладу обмежуються переважно вивченням перекладу російською мовою (зокрема, К. Кларк [15], С. Шеррі [16], М. Такс Чолдін [17]). Як зазначають С. Ковганок та І. Коханська, у радянських видавництвах текст українського перекладу, навіть виконаний з оригіналу, щодо «необхідних» вилучень порівнювали з російським [5, с. 40; 7, с. 19]. Таким чином забезпечувалась єдність інтерпретації творів у різномовних перекладах; реалізований мовами народів СРСР, радянський канон світової літератури мав ідентичні ідейно-естетичні завдання і характеристики.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Оскільки в Радянському Союзі влада контролювала всі канали розповсюдження друкованої інформації, а художня література використовувалася як засіб ідеологічного впливу, особливості перекладу як засобу формування канону світової літератури визначалися ідеологічними чинниками. Художні твори обирали для перекладу з урахуванням політичних поглядів та особистої позиції автора стосовно СРСР, відповідності радянській ідеології та естетичній концепції. Метою адаптації перекладів, що включала політичне та пуританське цензурування, було забезпечення бажаної читацької інтерпретації; цензурування включало такі операції, як вилучення фрагментів тексту, лексичні заміни (заради вилучення небажаного референта), парафрази, стилістична нейтралізація, вилучення або заміна окремих образів, деідеологізація тексту. Ідеологічна адаптація перекладу була також спрямована на наближення творів світової літератури до радянського дискурсу (через модифікацію стилістичних ознак тексту, маніпулювання ідеологемами й додавання для створення явної інтертекстуальності між радянськими й перекладеними творами). Оскільки русифікацію використовували як засіб культурної колонізації, канон світової літератури формувався передусім за допомогою перекладів російською мовою; цензурна система забезпечувала єдність загальних ідейно-естетичних характеристик і конкретних смислових складників та стилістичних ознак художнього твору в перекладах мовами інших народів СРСР. Суспільство сучасної України й Росії не усвідомило ступінь ідеологічно мотивованої асиметрії радянських перекладів творів світової літератури, що уможливило подальше використання неадек-

ватних перекладів як повноцінних. Перспективним видається дослідження взаємодії ідеологічних та соціокультурних чинників художнього перекладу.

Джерела та література

1. Библиотека всемирной литературы [серия книг] : в 200-х т. – М. : Худ. лит., 1967–1977.
2. Блюм А. Index librorum prohibitorum зарубежных писателей (в переводах на русский язык 1917—1991 гг.) [Электронный ресурс] / Арлен Блюм // Новое литературное обозрение. – 2008. – № 82. – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nlo/2008/92/b112.html>
3. Ежегодник книги СССР : систематический указатель. – М. : Изд-во Всесоюз. книж. палаты, 1927–1991.
4. Зорівчак Р. Художній переклад в Україні як чинник формування нації : спроба історико-літературного осмислення / Р. П. Зорівчак // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. Спец. вип. : Мови, культури та переклад у контексті європейського співробітництва. – К. : [б. в.], 2001. – С.129–132.
5. Ковганюк С. Практика перекладу (з досвіду перекладача) / С. Ковганюк. – К. : Дніпро, 1968. – 275 с.
6. Коломієць Л. В. Український художній переклад та перекладачі 1920–30-х років : матеріали до курсу «Історія перекладу» : навч. посіб. / Л. В. Коломієць. – К. : Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2013. – 559 с.
7. Коханська І. С. Літературна репутація роману Е. Хемінгвея «По кому подзвін» в американському, російському та українському літературознавстві : автореф. дис. ... канд. філол. наук / І. С. Коханська ; ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2007. – 24 с.
8. Орлова Р. Хемингуэй в России: роман длиною в полстолетия / Раиса Орлова. – Энн Арбор : Ardis. – 86 с.
9. Петренко Д. И. Язык оригинала – язык перевода в условиях эпистемологической ситуации, идеологизации, деидеологизации общества: на материале романа Дж.Д. Сэлинджера «The Catcher in the Rye» и его переводов на русский язык : дис. ... канд. филол. наук / Д. И. Петренко. – Ставрополь, 2007. – 250 с.
10. Програми для класів філологічного профілю (А) загальноосвітніх навчальних закладів. 8–11 класи (2003 р.) [Електронний ресурс] / [Д. С. Наливайко, Ю. І. Ковбасенко, Н. О. Висоцька, В. І. Фесенко, Н. М. Нагорна, Г. М. Гребницький, Т. Б. Недайнова, Н. О. Півнюк, К. Н. Баліна, Г. В. Битківська, Л. В. Ковбасенко]. – Режим доступу : http://ae-lib.org.ua/texts/_school_program_2003_a_ua.html
11. Рудницька Н. «Не-особи» радянського перекладу / Н. Рудницька // Іноземна філологія. – 2015 (у друці).
12. Рудницька Н. «Секса у нас нет»: пуританська цензура в радянському художньому перекладі / Н. М. Рудницька // Вісн. ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2014. – № 79 (1125). – С. 63–70.
13. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням / Максим Стріха. – К. : Факт, 2006. – 344 с.
14. Burak A. L. Soviet Legacy in the Enlivening Russian Translations of American Fiction: Origins of Ozhivliash / A. L. Burak // Вестн. Нижегород. лингвист. ун-та им. Н. А. Добролюбова. – Вып. 13. – Нижний Новгород : ГОУ ВПО НГЛУ, 2011. – С.100–113.
15. Clark, Katerina. The Role of Translation in the Formation of National Culture / Katerina Clark // Kultur und/als Uebersetzung. Russisch-deutsche beziehungen im 20. Und 21. Jahrhundert / ed. by Christine Engel and Brigit Menzel. – Berlin : Frank & Timme, 2011. – P. 121–142.
16. Sherry, Samanta. Censorship in Translation in the Soviet in the Stalin and Khrushchev Eras / Samanta Sherry. Doctor of Philosophy thesis. – University of Edinburg, 2012. – 318 p.
17. Tax Choldin, Marianna. Censorship via Translation: Soviet Treatment of Western Political Writing // The Red Pencil : Artists, Scholars, and Censors in the USSR / ed. by Marianna Tax Choldin and Maurice Friedberg. – Boston : Unwin Hyman, 1989. – P. 21–52.

Рудницкая Наталия. Перевод как способ формирования советского канона мировой литературы: идеологический аспект. В статье рассматриваются идеологические факторы перевода как средства формирования канона мировой литературы в СССР. Поскольку художественная литература использовалась как средство идеологического воздействия, критериями отбора произведений для перевода служили как художественные характеристики, так и идеологические. Чаще всего публиковались произведения авторов, которые критически изображали «буржуазное» общество или открыто декларировали свои социалистические/коммунистические взгляды и симпатии к СССР, а также произведения классических и идеологически нейтральных авторов. Переведенный текст подлежал как политическому, так и пуританскому цензурированию, в процессе которого использовались опущения фрагментов текста, лексические замены, парафразы, стилистическая нейтрализация, опущение или замена отдельных образов, деидеологизация с целью приведения в соответствие с советской идейно-эстетической концепцией. Идеологическая адаптация перевода была также направлена на приближение произведений мировой литературы к советскому дискурсу (через манипулирование идеологемами и добавления для создания явной интертекстуальности между советскими и переведенными произведениями). Поскольку русификация использовалась как средство культурной колонизации, советский канон

мировой литературы формировался прежде всего посредством переводов на русский язык; система цензуры обеспечивала единство общих идейно-эстетических характеристик, сюжетных ходов и стилистических черт художественного произведения в переводах на языки других народов СССР.

Ключевые слова: художественный перевод, идеологически мотивированная асимметрия, адаптация, цензура, канон мировой литературы, советский дискурс.

Rudnytska Nataliya. Soviet Translation as a Means of Forming the World Literature Canon: Ideological Aspect. The article deals with ideological aspects of translation as a means of forming the world literature canon in the USSR. As literature was used as a means of ideological influence, both artistic and ideological characteristics of literary works served as the criteria while choosing books for translation. Most often were published books by the authors who criticized the so-called «bourgeois» society or declared their socialist/communist views and sympathies for the USSR, as well as works by classical and ideologically neutral authors. Translated texts were subject to both political and puritanical censoring that employed excisions of text fragments, lexical replacements, periphrases, stylistic neutralization, omission or replacement of images, text (de)ideologization aimed at agreeing with the soviet ideological and aesthetical conception. The ideological adaptation of translation also aimed at approximation of world literature to the soviet discourse (due to ideologemes manipulation and addings for creating manifest intertextuality between soviet and translated texts). As russification was used as a means of cultural colonization, the soviet world literature canon was formed primarily on the basis of Russian translations; censorial system provided unity of common ideological and aesthetical characteristics, plot constituents and stylistic features of a literary work in translations into the languages of other peoples in the USSR.

Key words: literary translation, ideologically motivated asymmetry, adaptation, censorship, world literature canon, soviet discourse.

Стаття надійшла до редколегії
25.03.2015 р.

УДК 811.161.2: 811.112.2

Марія Ткачівська

Молодіжні сленгізми *geil*, *cool* у німецькомовних перекладах творів українських письменників-постмодерністів

У статті на прикладі німецькомовних перекладів творів українських письменників-постмодерністів досліджено сленгізми на позначення завищеної оцінки. До основних завдань розвідки належить дефініція термінів *молодіжний сленг*, *загальномолодіжний сленг*, *жаргон*, виокремлення сленгізмів з української постмодерної літератури зі значеннями «дуже добрий», «дуже добре», «чудовий», «чудово», які відтворені в німецькомовних творах за допомогою сленгізмів *geil*, *cool*, презентація їх розширених тлумачних формул і перекладу. Дослідження засвідчує, що при перекладі сленгізмів з української мови на німецьку здебільшого відбувається конвертація української сленгової одиниці на німецьку зі збереженням її значення. Антонімічний переклад не належить до найбільш поширених способів відтворення лексики підвищеної емоційності, проте його також почасти використовують для відтворення молодіжного сленгу. Трапляються випадки, коли нейтральна лексична одиниця відтворюється за допомогою сленгових лексичних одиниць.

Ключові слова: молодіжний сленг, лексична одиниця, емоційність, експресивний, переклад, відтворення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Молодіжний сленг – це вербальне маркування молодіжної спільноти, що є екслібрисом її належності до певної вікової групи чи групи зацікавлених і критерієм систематизації під час характеристики «свій» – «чужий», а також невід’ємним елементом молодіжної сцени, символом розквітості, вільності й відмежованості від інших.

Чим емоційніша людина та її мовлення, тим чіткіше простежується коливання амплітуди її висловлювання та інтенсивність характеристик різнополюсних ознак. Наявність мовних інтенсифікаторів («дуже», «страшенно») сприяє ще більшому віддаленню якісно протилежних характеристик, що відображається на забарвленні мови та її емоційності. Саме така емоційність із її заниженою або